

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.с.н. Васил Киров,
секция „Общество на знанието: Наука, образование и иновации”
Институт по философия и социология, БАН

Относно научните трудове и приноси на доц. д.с.н. Мария Димитрова Желязкова,
кандидат за конкурса за професор по професионално направление 3.1.

Социология, антропология и науки за културата, 05.11.01. Социология
(Социология - Публични политики срещу бедността и социалното изключване),
за нуждите на секция „Публични политики и социални промени“, обнародван в
Държавен вестник, брой 58 от 9.07.2024

В конкурса участва само един кандидат, доц. д.с.н. Мария Димитрова Желязкова

Преценка за допускане на кандидата до оценяване

Съгласно представената от кандидата, доц. д.с.н. Мария Желязкова, справка за изпълнението на минималните национални изисквания по чл. 26 от Закона за развитието на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), и решението на Комисията за проверка за участието в конкурса, тя не само отговаря на изискванията на ЗРАСРБ, но и надхвърля минималните изисквания на ИФС-БАН. Налице е преизпълняване на изискванията по три показателя – групи Г, Д и Е (съответно публикации, цитирания и участия в научни и образователни проекти). Това означава, че доц. Желязкова трябва да бъде допусната до оценяване.

1. Общо описание на представените материали

Кандидатът доц. д.с.н. Мария Желязкова, е приложила за участие общо 21 представени за конкурса за професор научни труда, от които четири монографии (включително самостоятелна монография, представена като хабилитационен труд - Поляризираното българско общество: устойчива бедност и токсични неравенства, ИК „Полис“, София, ISBN 978-954-796-121-0 (240 стр.)) и

четирнадесет статии и глави от книги, публикувани на български или на английски език, самостоятелно или в съавторство. Публикувани са други три монографии, които не са представени като основен хабилитационен труд. Две от тях са самостоятелни, на английски език – едната е свързана със социалните предприятия в България; другата с европейски политики за смекчаване на енергийната бедност. Мария Желязкова е представила също така четири студии, публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация. Тези студии са на английски език с различен брой съавтори и съответно наукометричните показатели са разделени на броя автори, както и при всички други публикации в съавторство. Други осем студии са публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или в редактирани колективни томовете. От тях пет са на английски език, а три на български. Четири от тези публикации са индивидуални, а другите четири са подготвени в съавторство. В списъка на публикациите са включени и четири глави, публикувани в колективни монографии: две на английски език и две на български. Една от тези глави е написана самостоятелно от доц. Желязкова, а останалите три са в съавторство. Представена е и индивидуална статия, публикувана в редактиран колективен сборник. За голяма част от публикациите в съавторство, доц. Мария Желязкова е представила разделителни протоколи.

Монографията, представена като основен хабилитационен труд, е изключително важна в контекста на съвременната българска социология, в който темата за неравенствата и за бедността често не получава дължимото й място. Авторът показва изключително добро познаване на дебатите в световната литература, както и на тенденциите в глобален и национален план. Определено идеята за качествените характеристики на неравенствата и нуждата от отиване отвъд количествените анализи представлява приносен момент, така както за отграничаване на обичайните, така и на т.нар. токсични неравенства, които водят до пропуснати възможности за страни като България.

Прегледът на останалите публикации за участие в конкурса категорично очертава едно тематично поле, в рамките на което доц. Желязкова е водещ изследовател в България. Това е въпросът за бедността, която през последните тридесет години е един от най-сериозните и устойчиви проблеми на българското общество.

Отделните ѝ публикации се спират на различни аспекти на бедността, включително т.нар. енергийна бедност, както и за положението на определени групи на пазара на труда, например младите хора. Бих искал да кажа, че продължителното и задълбочено развитие на това изследователско поле дават своите резултати, и в академичен план, и в контекста на развитието на определени политики, за които Мария Желязкова съветва публичните власти и заинтересованите страни.

2. Обща характеристика на научната дейност на кандидата

Доц. Желязкова получава магистърската си степен по социология в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ в България, а през 1986 г. става доктор в Института по социология към БАН с дисертация на тема “Социално творчество на младежта”. През периода 1997-1996 г. Мария Желязкова специализира в Националния център за социални изследвания, Атина, Гърция, а през 1998 г. в Университета Билефелд, в Германия. Тя е работила като асистент в Институт за изследвания на младежта, а от 1992 г. е на работа в Института по философия и социология при БАН. На 12. 06. 2024, тя успешно защитава дисертацията си за присъждане на степента доктор на социологическите науки в ИФС – БАН, като темата на дисертацията ѝ е „Социална политика: ориентири, флуктуации и деформации“.

В своята научна автобиография, приложена към документите за конкурса, доц. Желязкова посочва 77 публикации, което представлява свидетелство за активна публикационна дейност. Сред тях се включват индивидуални и колективни монографии, издадени в чужбина и в България, както и множество студии, статии и глави от колективни монографии и сборници. Може да се наблюдава, че през годините тя развива няколко, често взаимосвързани изследователски теми. Нейните научни интереси са насочени към трансформацията на българското общество и на определени аспекти, свързани с бедността и социалното изключване, както и с публичните политики, с които да бъдат адресирани тези проблеми, включващи социалната политика, социалното предприемачество, местното развитие и т.н.

За силната научна ангажираност на доц. Желязкова красноречиво говорят множеството форми на нейната активност, включително:

- участие в редица европейски научни проекти, включително финасирани по програма Хоризонт като например 2015 – 2018: EXCEPT: Social Exclusion of Youth in Europe: Cumulative Disadvantage, Coping Strategies, Effective Policies and Transfer;
- изнасяне на доклади на множество конференции в различни европейски страни;
- съставителство на сборници и специални броеве на социологически списания;
- организация на конференции по важни за българското общество теми в сътрудничество с водещи европейски неправителствени организации;
- експертиза за международни организации и български институции, включително Европейската анти-бедност мрежа, ОИСР, МТСП и др.;
- участие в научни журита в България;

3. Учебна дейност

В различни периоди след 1998 г. доц. Желязкова е преподавала в няколко висши училища в България. Тя е водила лекции за бакалаври и за магистри. Предметите, по които е преподавала включват „Социална политика“ на английски език и „Европейски проекти“ в УНСС, „Икономическа социология“, „Социална политика“, „Европейска социална политика“, „Социална работа“, „Реформиране на социалната политика в България“ и „Социална политика“ в Софийския университет, „Социология на труда“ и „Икономическа социология“ в ЮЗУ, както и „Социология на труда“ в Свободния университет в Бургас. Доц. Желязкова е изнасяла и отделни лекции в престижни европейски университети. Тя е била ръководител на един успешно защитил докторант, Стефано Кобело, чиято тема на дисертацията е "Inclusive Education for Children with Special Educational Needs". В момента доц. Желязкова ръководи още един докторант в ИФС. Преподавателският път на доц. Желязкова отразява нейните изследователски интереси в областта на социология на труда, на социалната политика и на икономическата социология и публичните политики. Всичко това представлява

един впечатляващ принос, особено в контекста на работата в БАН, където приоритет са научните изследвания.

4. Характер на научните постижения и приноси

Научното творчество на доц. Желязкова в цялостността на представените публикации представлява принос към развитието на съвременната икономическа социология и социална политика. В приложената Авторска справка за приносните моменти на кандидата в публикациите за участие в конкурса се откроява „Теоретично осмисляне и анализ на пренебрегвани и слабо изследвани причини за бедността и социалното изключване: освен индивидуалните дефицити, различни „политически дефицити“ също допринасят за бедността и социалното изключване и при това са по-важни причини за тях“. Този принос определено има не само висока академична стойност, но и практическо измерение, тъй като дава възможност да бъдат преосмислени икономическите и социалните политики в България и в Европейския съюз.

5. Отражение на научните публикации на кандидата в българската и чуждестранната литература

В своята справка, доц. Желязкова посочва 152 цитирания на различни нейни публикации от 2012г. насам, т.е. след назначаването ѝ за доцент. От тях, 75 са представени за конкурса за професор, а други 44 – за доктор на науките. Прави впечатление, че нейните трудове са цитирани, както в български издания, така и в международни списания, включително индексирани и реферирани в световноизвестни бази данни с научна информация. От представените за конкурса за професор, 28 са цитирания в научни издания, реферирани и индексирани в Scopus и/или в Web of Science; 35 – са цитирания в монографии и колективни томове с научно рецензиране и 12 – са цитирания в нереперирани списания с научно рецензиране.

6. Критични бележки

Наред с множеството позитивни оценки, предложените за рецензиране публикации естествено предизвикват редица въпроси и бележки, които няма как да се изложат в пълнота и по тази причина ще ги фокусирам основно върху представената като хабилитационен труд монография „Поляризираното българско общество: устойчива бедност и токсични неравенства“.

Първият ми въпрос е във връзка с твърдението на доц. Желязкова, че „анализираните в тази книга процеси в българското общество очертават нарастващи проблеми и необходимост от преразглеждане на основни принципи и институционални правила“. Ако от една страна анализът на институционалната проблематичност е убедителен, бих искал да помоля доц. Желязкова да развие тезата си в каква посока според нея трябва да бъде променена тази институционална рамка и от кого. От друга страна кои актьори биха имали интерес от подобна промяна, а кои не?

Вторият ми въпрос е свързан със скорошната констатация на експертите на Световната банка, че България вече е сред групата на богатите страни, а през последните две години броят на имигрантите надминава броят на емигрантите. Не означава ли това, че чрез икономическо развитие част от тези токсични неравенства могат да бъдат преодолени?

На трето място, на базата на опита на доц. Желязкова, бих искал да ѝ задам въпроса за това как българските институции могат най-добре да адресират „обезкуражаването на обществото“?

7. Лични впечатления

Имам отлични преки впечатления от работата на доц. Желязкова като изследовател в ИФС-БАН. Мария Желязкова е колега, отличаващ се с висок професионализъм, завидна работоспособност и сериозна самокритичност. Тя успешно съчетава постоянството по отношение на темите на научните си изследвания с отвореността и любопитството към нови проблематики. Нейната академична дейност е съпътствана и със сериозна социална ангажираност, в рамките на Европейската анти-бедност мрежа и много други социални инициативи. Нейните постижения и усилия са признати, както в страната, така и в чужбина.

8. Заключение

Въз основа на всичко казано по-горе за приносите на доц. Желязкова, представени в приложените документи и материали, като член на Научното жури имам категоричното основание да гласувам за заемането на академичната длъжност „професор“ от доц. д.с.н. Мария Димитрова Желязкова.

24.10.2024 г.

Подпис:

проф. д.с.н. Васил Киров